

Månadsnytt

Årgång 22 - Nr 6 - Oktober 2006

Sveriges Pensionärsförbund - Seniororganisationen i tiden
Karlskogaföreningen

Funktionärsträff i Labbsand

Här en bild på flertalet av alla föreningens funktionärer som i slutet av augusti samlades i Labbsand för ett upptaktsmöte inför höstens aktiviteter. Foto: Jan-Erik Averås.

**Arne Arvidsson om läkemedels- och
kemikalietillverkningen i Björkborn.**

Sidan 8

**Allan Hede om ett märkligt meteoritnedslag
som bildade den s.k. Siljansringen.**

Sidorna 10-11

**Jan-Erik Averås besökte världens största tågfest i Gävle
i september när loken och järnvägarna fyllde 150 år.**

Sidorna 6-7

Almanackan

(Sparas lämpligen till nästa nummer av Månadsnytt)

Manusstopp för nästa nummer av Månadsnytt, torsdagen den 19 oktober.

Distribution, fredagen den 27 oktober.

Torsdagen den 28 september kl. 14.00

Månadsmöte. Missionskyrkans samlingshall.
Föreningsinfo. Dr. Janos Kolb tar oss med på en kulturell odysse med medicinska inslag. Kaffeservering o lotterier. Förhandsanmälan till tel. 302 40 eller 302 88.

Lördagen den 30 september kl. 10.00-12.30

Träffen. Gunnel Grahn: Uställningar av oljemålningar. Kaffeservering.

Tisdagen den 3 oktober kl. 14.00

Vetgiriga veteraner. Ulla o Jan-Erik Averås berättar och visar bilder från sin resa i Vietnam och Cambodja. Medarr: Medborgarskolan. Kaffeservering. Gärna förhandsanmälan till exp. tel. 302 40.

Torsdagen den 5 oktober kl. 14.00

Kafferepet. Träffen.

Fredagen den 6 oktober kl. 13.30

Club Nickkällan. Underhållning: Gladiatörerna med sång, dragspel, munspel och gitarr.

Lördagen den 7 oktober kl. 10.00-12.30

Träffen. Inga-Lisa Hinderesson och Stina Nilsson spelar och sjunger, Kaffeservering.

Måndagen den 9 oktober kl. 14.00

Karlskogiana. Träffen.

Lördagen den 14 oktober kl. 10.00-12.30

Träffen. Erna Bohlin läser Fröding. Kaffeservering.

Torsdagen den 19 oktober kl. 14.00

Kafferepet. Träffen.

Lördagen den 21 oktober kl. 10.00-12.30

Träffen. Ulf Johansson spelar gitarr och sjunger Dan Anderssons visor. Kaffeservering.

Måndagen den 23 oktober kl. 14.00.

Karlskogiana. Träffen.

Torsdagen den 26 oktober kl. 14.00

Månadsmöte. Missionskyrkans samlingshall.
Föreningsinfo. Doktor Ingvar Lidén: Närvården idag och i framtiden. Kaffeservering o lotterier. Förhandsanmälan till tel. 302 40 eller 302 88.

Fredagen den 27 oktober kl. 17.00-21.30

Solbringen. Oktoberfest med god mat och dans till Rune Lundells trio. Pris 140:-. Förhandsanmälan till tel. 302 40. (OBS! ersätter Dansafton i Älgjaktstider i nr 4)

Lördagen den 28 oktober kl. 10.00-12.30

Träffen. Musikunderhållning. Kaffeservering.

Torsdagen den 2 november kl. 14.00

Kafferepet. Träffen.

Måndagen den 6 november kl. 14.00

Karlskogiana. Träffen.

Lördagarna den 11 och 18 november kl. 10.00-12.30

Träffen. Majken Lasson: Utställning av vävda tavlor. Kaffeservering.

Torsdagen den 16 november kl. 14.00

Kafferepet. Träffen.

Måndagen den 20 november kl. 14.00

Karlskogiana. Träffen.

Torsdagen den 29 november kl. 14.00

Kafferepet. Träffen.

Torsdagen den 30 november kl. 14.00

Månadsmöte. Missionskyrkans samlingshall.
Föreningsinfo. Sophie Rönnklint och Margareta Zetterquist sjunger och musicerar. Kaffeservering o lotterier. Förhandsanmälan till tel. 302 40 eller 302 88.

Redaktör och ansvarig utgivare: **Bengt Aldén**, tel 370 24, 070-604 51 50. E-post: bengt.alden@comhem.se

Kansli och expedition: **Solbringen, Loviselundsv. 73, 691 83 Kga.** Tel 302 40. Öppen vardagar kl. 10-12.

Föreningens ordförande: **Anders Jones**, tel 576 18. E-post: anders.jones@telia.com

Föreningens sekreterare: **Birgitta Hede**, tel 536 02. E-post: hedema@telia.com

Föreningens kassör: **Gunnar Nordström**, tel 546 79. E-post: gunnar.nordstrom@mailbox.swipnet.se

Föreningens Internet hemsida: www.spf.karlskoga.just.nu

Föreningens postgiro: **94 41 25-4**

Tryckning: **Karlskoga Grafiska**, tel 300 53. E-post: grafiska@telia.com

Funktionärsträffen en nystart på SPF-året

Den 31 augusti var det åter dags för den numera traditionella funktionärsträffen på Labbsand. Träffen har blivit något av en nystart och återsamling efter sommaruppehållet. I år hade närmare ett hundratal funktionärer hörsammat inbjudan Även denna gång gynnades arrangemanget av vackrast tänkbara sensommarväder. Den vackert belägna anläggningen vid Labbsand bidrog till en fin inramning.

Det hela började med den numera obligatoriska uppställningen för ett gruppfoto. Den här gången var det Jan-Erik Averås som agerade fotograf.

Därefter var det dags att inta platserna vid de uppdukade långborden inne i matsalen. På grund att ett 15-tal medlemmar inte hade förhandsanmält sig så fick man i all hast ordna fram fler bord och uppdukningar men det gick snabbt. Ordföranden Anders Jones tog därefter till orda och hälsade alla välkomna och rapporterade kort från det senaste styrelsemötet och värdade till alla att snarast möjligt besvara den enkätundersökning som var bifogad senaste Månadsnytt.

För tillfället råder bl.a. en vakans som samordnare för föreningslokalen Träffen efter paret Klas och Inger Sjöberg. Men Ingmar Carlsson, Majken Lasson och Arne Arvidsson upprätthåller t.v. funktionen. Därefter var det Inge Liljegrens tur att redogöra för programverksamheten för höstens månadsmöten med bl.a. Luciafirandet och längre fram en planerad Knutsfest. I Per Leksells frånvaro presenterade han också de kommande programmen för Vetgiriga veteraner.

Friskvårdsprogrammets samordnare Lennart

Ett välfyllt buffébord väntade.

Magnusson inbjöd medlemmarna till en rad olika friskvårdsaktiviteter. Han underströk särskilt promenadernas och motionens betydelse för ett fortsatt aktivt liv.

Tage Mäkitalo meddelade att det även blir en fortsättning på programpunkten Karlskogiana och Lennart Avesand rapporterade att det troligen kommer att starta en ny Trafik 65+ kurs. Intresserade kan anmäla sig till expeditionen.

– Även om äldre i olycksstatistiken inte dominerar så är det ändå viktigt att man själv eller kanske tillsammans med läkare avgör när det är dags att t.ex. sluta köra bil, betonade Avesand.

Resekommitténs Sickan Andersson berättade att hitintills hade nio resor och utflykter arrangerats under året och nu återstår revyn Det våras för Hjalmar den 14 oktober och den 3 december en Adventsresa till Grythyttan och Hällefors.

Valberedningens Owe Jacobsson hyste en viss oro för arbetet med att skaffa fram nya kandidater till en rad viktiga poster inom föreningen för nästa år.

Redaktören för Månadsnytt Bengt Aldén passade på att tacka flera medlemmar för deras medverkan i tidningen.

Träffen avslutades med en välsmakande buffé med efterföljande kaffe. Därefter var det dags för en stunds allsång ackompanjerad av evigt unge Sven Charlie Falk.

Text: Bengt Aldén

Foton: J-E Averås, Inge Liljegren

Intresserade åhörare.

Blöta tävlingar i Ånnaboda

Den 7:e september avgjordes årets upplaga av Länskorpen Pensionärsmotionsdag i Ånnaboda. Det var som vanligt en mångkamp för 5-mannalag med olika tävlingsinslag och inbjudna var alla pensionärsföreningar i Örebro. Tyvärr missgynnades tävlingarna av regnigt väder. Totalt deltog över 80 lag varav två från SPF Karlskoga. En hedersam 18:e plats fick lag Måsarna med Gudrun och Sven Charlie Falk, Anders Jones, Ferid Dedic och Bengt Stjärnström. Lag Tärnorna fick en mera blygsam placering.

Ett gäng blöta SPF-are samlade efter dagens övningar i Ånnaboda.

SPF-Träffen efter sommaren

Lördagen den 16 september var det åter dags att "öppna" SPF-Träffen efter sommaruppehållet. Numera i ledning av Ingmar Carlsson som biträdades av Majken Lasson.

Som vanligt bjöds det på gott kaffe med bröd som serverades av Anna-Lisa Hindersson och Siv Malmgren. Därefter följde en mycket trevlig allsångsstund under ledning av Sven-Charlie och Gudrun Falk. Men även solosång av Siv Malmgren som visade sig vara en mycket duktig sångerska. Vi önskar Ingmar och kompani lycka till med Träffen och hoppas på många besökare framöver.

Anders Jones

Vi hälsar följande nya medlemmar välkomna

Anna Bergmark, Carls Åbyvägen 5
Britt-Marie Danielsson, Östra Berg 419
Gunvy Edén, Pl 10596 Alkvettern S.v
Vi är 1410 medlemmar i SPF Karlskoga!

Golfsäsongen avslutad

SPF:s golfspelare blev alla vinnare. Ja, så kan man väl sammanfatta årets golfsäsong. Den avslutades den 22 september på Valåsens golfbana med en s.k. Scrambletävling följt av lunch och prisutdelning. Då hade inte mindre än 16 tävlingsomgångar avverkats. Totalt har 50 morgonpigga SPF:are fördelat på 11 damer och 39 herrar spelat vårens och höstens tävlingar. Vädret och resultaten har måhända varierat under säsongen men spännande, roligt och socialt har det varit, och mycket frisk luft och motion har alla fått på köpet.

Totalsegrare i herrklassen blev Bengt Aldén följt av Hilding Helgesson, Bruno Svensson, Bengt Nordin, Magne Gustafsson och Göran Malmberg.

I damklassen segrade Inga Svensson följt av Anita Olsson, Birgitta Nyqvist, Berit Johansson, Gulleve Andersson och Eva Österlund.

Vinnare av vandringspokalen SPF-kannan blev i år Gunder Eriksson. Tidigare inteckningar har Solveig Borg och Bengt Aldén.

Duktiga tävlingsledare har varit Niels J. Ekelundh, Hilding Helgesson och Egon Vörde. De har skött starterna i arla morgonstund och efter tävlingarna räknat ihop slag och poäng.

Från vänster: Niels J. Ekelundh, Gunder Eriksson, Inga Svensson, Bengt Aldén och Hilding Helgesson.

Kluriga fåglar gömda i gåtorna

Förra numrets Kluriga gåtor där svaren skulle utgöra namnet på 14 olika fåglar var tydligen svårare än tidigare, i varje fall att döma av antalet inkomna rätta svar.

Här kommer de rätta svaren: Fett nötkreatur = Talgoxe. Jurist = Domherre. Tänker kanske kleptomannen = Skata. Die eller das på tyska = Ejder. Feg moderat = Blåmes. Socialistisk dörrstängning = Rödhake. Glass-strut = Kalkon. Kan man i klistret = Råka. Förr på spisen = Svärta. Måste man ibland hålla sin = Trut. Mamma i Falun = Mor-kulla. Eldig boxare = Flamingo. Morgontidig lagårdspiga = Nötväcka. Är både å och ä = Alike.

En som svarat rätt var Torsten Palmér som kan hämta ut 1 kg kaffe på expeditionen.

15 nya kluriga gåtor med djur

Birgitta Hede presenterar nu en ny omgång Kluriga gåtor den här gången med namn på alla sorters djur, dock ej fåglar. Även denna omgång väntar 1 kg kaffe på vinnaren av det först rätt öppnade svaret.

1. Gör den som haltar. 2. Ser den verksamme till att något blir. 3. Vill den som skaffar glasögon. 4. Facklig sammanslutning. 5. Gör en svenk? 6. Moderat röstning. 7. Dumheter! 8. Lövrädsfågel. 9. Sa Mrs Kennedy när maken skulle fotograferas. 10. Socialistisk motorcykelpassagerare. 11. Tittarstorm i TV. 12. Tänker alla mest på (utom jag). 13. Skänka bort sak. 14. Kommer efter Q7. 15. Bara bitvis vacker.

Oktoberfest den 27 oktober

Välkommen till Oktoberfest på Solbringen fredagen den 27 oktober kl. 17.00-21.30 med god mat och dans till Rune Lundells trio. Pris 140:- Anmälan till tel. 302 40. Max 90 personer.

(Obs! Ersätter den tidigare annonserade dans i Älgjaktstider)

Motionspromenaderna

Motionspromenaderna med samling vid SPF-Träffen på fredagar kl. 09.30 fortsätter t.v. men sista dagen för hösten blir den 20 oktober.

Anhörighetsdag 5 oktober

Den 5 oktober mellan kl 17.00-19.30 arrangerar Karlskoga och Degerfors kommuner och Kontakten en Anhörighetsdag i Källaren i Karlskoga. Med utställningar, inledning av Socialnämndens ordf. Bengt Johansson och Äldreomsorgschef Lisa Kihl, Läkaren Ingrid Underskog "ATT ÄLDRAS – frisk eller sjuk. Kaffe, kåseri "En salig blandning" med skådespelaren Stig Torstensson m.m. Fri entré.

Trafiksäkerhetscirkel 65+

Den 23 oktober mellan kl. 14.00-17.00 i Vuxenskolans lokaler på Värmlandsvägen 2 startar SPF en cirkel i Trafiksäkerhet. Kursen kommer att pågå 6 gånger. Anmälan till SPF:s expedition tel. 302 40. Endast 10 deltagare. Först till kvarn gäller. Om intresset blir stort kommer en ny cirkel att starta i början på nästa år, meddelar föreningens Trafiksäkerhetsombud Lennart Avesand.

Skäm bort dig. Gå i cirkel!

För din egen skull

Diskussionscirkel om – relationer och kärlek.

Dag/tid: tor 18:30

Avgift: 795:- 18 tim/6 ggr

Skapa med skrivande

För dig som älskar att skriva! Vi gör roliga övningar och får tips om och kring skrivandet.

Dag/tid: mån 18:30

Avgift: 495:- 10 tim/5 ggr

Smyckeskurs - Helgkurs

En cirkel som bygger på gammal teknik men med moderna material.

Dag/tid: lör/sön 7-8 okt

Avgift: 695:- 13 tim/2 ggr

Tygtryck nybörjare

Manuellt tygtryck på bomullstyng med tvättäkta färger. Lär dig den gamla tekniken.

Dag/tid: tor 18:30

Avgift: 795:- 24 tim/8 ggr

Oljemålning

Dag/tid: mån 09:30

Avgift: 925:- 30 tim/10 ggr

Engelsk konversation

Dag/tid: tis 15:30

Avgift: 595:- 16 tim/8 ggr

Internet & E-post

Här får du lära dig att hitta information och användbara sidor på Internet. Vi lär oss att skapa ett gratiskonto för E-post och hur man skickar och tar emot E-post. Inga förkunskaper krävs.

Dag/tid: mån 18:30

Plats: Komvux Ekeby

Avgift: 750:- 12 tim/4 ggr

Internet E-post &

Ordbehandling

Innehåller samma som ovanstående men du får lära dig att skapa t.ex. en inbjudan som vi bifogar i ett E-post meddelande.

Dag/tid: tis 18:30

Plats: Komvux Ekeby

Avgift: 950:- 18 tim/6 ggr

Mobiltelefon

Här får du lära dig att ändra inställningar. Tema. Ladda hem ringsignaler. Skicka sms och mms.

Dag/tid: ons 18:30

Plats: Ekeby Komvux

Avgift: 425:- 9tim/3 ggr

Kurserna äger rum i Studieförbundet Vuxenskolans lokaler på Värmlandsvägen 2, Karlskoga, om ej annat uppges. Ev materialkostnad tillkommer. Information och anmälan på tel: 0586-500 80.

**Studieförbundet
Vuxenskolans**

Sveriges tuffa tåg 150 år

Världens största tågfest var det på Järnvägmuseet i Gävle den 7 – 10 september. Det är i år 150 år sedan de första järnvägarna öppnades för allmän trafik med lokdrift. Det var faktiskt en sträcka nära oss som öppnades allra först, nämligen mellan Nora och Örebro den 5 mars 1856. Detta firades nu 150 år senare med besök i Nora av kungen, som bl a fick köra en replik av ångloket Förstlingen byggt av Munktells i Eskilstuna. Men det stora firandet skedde i Gävle med inte mindre än 22 ånglok från olika tidsepoker under ånga, som tillsammans med ytterligare ett tiotal ellok, diesellok och rälsbussar svarade för en minst sagt imponerade jubileumstrafik.

Världsunikt museum

Tanken på ett järnvägmuseum i Sverige väcktes tidigt redan i början av 1900-talet. Detta var viktigt för nu finns minnen och föremål bevarade från alla skeden i den svenska järnvägshistorien. Och det är världsunikt. Lok och vagnar från begynnelsen finns kvar till och med i körbart skick, något som de stora järnvägländerna i världen såsom England, Tyskland, Frankrike och USA avundas oss.

Efter att samlingarna haft sin hemvist på flera olika ställen i och nära Stockholm fann man 1970 den idealiska platsen i Gävle. Ånglokstrafiken på de järnvägar som haft sina depåer där hade lagts ner, så ca 2 kilometer söder om Gävle C fanns ett bangårdsområde och två intill varandra liggande cirkelformade lokstall med vändskivor lediga. Det ena blev ett perfekt komplett museum, där de verkliga dyrgriparna kan visas inomhus och ändå vara lätt tillgängliga, då det är aktuellt att använda dem för drift i veteranåtgång.

Under de gångna 36 åren har museet utvecklats till en stor sevärdhet. Det ägs av Banverket, som heller inte tvekat att satsa på en kompetent skötsel och inte minst på en storslagen jubileumsfest.

Chockartat intryck

Barnbarnet Torbjörn och jag anlände på eftermiddagen fredagen den 8 och löste tredagarsbiljetter, 150 kr för mig, gratis för honom. Vi möttes av en imponerade lok- och vagnkavalkad kring vänd-

Snälltågsloket F1200, SJs största väger 143 ton med största hastighet 90 km/tim. Byggt 1914. Kvaddat vid Getå-raset 1918 men bärgat och reparerat. Sålt till Danmark 1937, men återköpt efter kriget till Järnvägmuseet.

skivan utanför museet. I sakta mak var SJs största ånglok genom tiderna F 1200 med ångan uppe på väg ut för att visas upp. Bredvid runt vändskivan stod mindre ånglok, tunga diesellok, rälsbussar och sentida ellok för expresstågen uppradade, alla skinnande blanka och beredda för lördagens tjänst i museitågen. Intrycket var rent chockartat. Det var inte heller mer folk där än att vi fick möjlighet att kliva upp och pröva förarplatserna. I ett av de större ångloken fick Torbjörn (och jag!) av lokföraren en fullständig genomgång av alla reglage att hålla reda på och också titta in i eldstaden, större och varmare än någon spis vi nånsin träffat på.

Museitågsrekord

Lördagen den 7 var den stora tågåkardagen. Inte mindre än nio olika personförande tågsätt från olika tidsepoker hade komponerats. Där fanns bl a

Textförfattaren vid loket Prins August med besättning klar för avgång till Gävle C. Detta var SJs första ångloktyp för stambanorna i tjänst 1856-1907 och får köra max 60 km/tim.

Riksdagens talman Björn von Sydow, konduktör för dagen, klipper Torbjörns biljett.

1889 års persontåg, 1931 och 1946 års snälltåg och 1981 års expresståg. Dragna av historiska lok trafikerades linjerna Järnvägmuseet – Gävle C – Sandviken – Storvik – Ockelbo – Gävle C med sammanlagt över 75 rese­möjligheter och våra biljetter gällde till alla. Detta måste vara museitågsrekord. Torbjörn och jag gjorde en plan omfattande åtta resor, men den sprack redan på andra sträckan då vi p g a försening fick stå på ett sidospår i över en timma mellan Gävle och Sandviken. Men i Sandviken stod 1981 års expresståg inne åt motsatta hållet med Rapidlok i spetsen.

Vi fattade oss snabbt och for tillbaka museet. Där skedde en försenad invigning av museets nyuppförda ditflyttade stationshus från Hennan under medverkan av På spårets Ingvar Oldsberg och riksdagens talman Björn von Sydow.

I doften av ångloksrök

Sedan äntrade vi snälltåget modell 1931 draget av tidigare nämnda ångloket F 1200. Det blev en resa med känsla av vingslag från förr. Vi åkte i 70 – 80 kilometers fart på sista vagnens öppna plattform, solen lyste på det svenska landskapet och skickade reflexer i skenorna bakom tåget, alltmedan ångloksrökens karaktäristiska doft kittlade i näsan.

Dagen därpå blev det mera ångloksrök, när vi åkte i tåget modell 1881 draget av självaste Prins August byggt 1856. Det var denna loktyp som drog de första tågen i Sverige från Stockholm till Malmö och Göteborg. Det var då något av en revolution när tåget gick på 19 timmar till Malmö, en resa som med diligens tagit ca 8 dagar. Idag kör man sträckan på 4 timmar och 25 minuter med X 2000! Och i framtiden? Ja, det tåget fick vi också titta på, men hur det är att åka med, det får vi berätta om när det går att uppleva.

Text och bild: *Jan-Erik Averås*

Några milstolpar i järnvägens historia

1804 Engelsmannen Richard Trevithick bygger det första "ångmaskinsloket" starkt nog att orka dra mer än sin egen vikt

1856 Första järnvägen i Sverige öppnas för allmän trafik mellan Nora och Örebro den 5 mars

1862 Västra stambanan Stockholm – Göteborg invigs och loktypen är "Prins August"

1879 Svensk normaltid införs så att alla klockor samtidigt visar samma klockslag på alla orter

1894 Privatbanan Uppsala – Gävle får, som första järnväg i Sverige, restaurangvagn

1909 Den första tåg­färjelinjen till kontinenten, förbindelsen Trelleborg – Sassnitz, invigs

1915 Första eldriften införs på Malmbanan mellan Kiruna och Riksgränsen

1918 Ett tåg mellan Malmö och Stockholm spårar ur vid Getå norr om Norrköping sedan en del av järnvägsbanken rasat. Tåget fattar eld och 41 människor dödas i Sveriges svåraste tågolycka någonsin

1938 Det svenska järnvägs­nätet når sin största längd 16.886 kilometer

1939 Riksdagen beslutar om förstatligande av alla privata järnvägar, ca 8600 k, genom uppköp.

1942 Sverige får världens längsta sammanhängande elektrifierade linje, Trelleborg – Riksgränsen, 2.022 km.

1955 Första fjärrblockeringscentralen. En enda tågklarare dirigerar all trafik på sträckan Ånge – Bräcke

1956 Tredje klass slopas i alla svenska tåg. Gamla tredje blir andra klass och gamla andra blir första klass

1967 Sverige går över till högertrafik (men inte järnvägen, där körs fortfarande vänstertrafik på dubbelspåret)

1988 SJ delas upp i två verk: Banverket som svarar för järnvägs­nätet och SJ som driver trafiken

1990 X 2000 gör 200 km/tim

2006 Nytt hastighetsrekord i Sverige sätts med framtidens tågsätt: 283 km/tim

Om Alfred Nobel, Björkborn och kemikalietillverkningen och läkemedel

Tisdagen den 5 september höll föreningens styrelseledamot Arne Arvidsson ett intressant föredrag för Vetgiriga veteraner om den civila kemikalietillverkningen på Björkborns industriområde. Där har som bekant i många år funnits en tillverkning av kemikalier vid sidan om krut och sprängämnen. Även ett antal slutläkemedel tillverkades och gör så fortfarande.

Arne Arvidsson arbetade i 45 år med den civila tillverkningen i Björkborn. Efter kemistudier i Stockholm började han på forskningsavdelningen men flyttade efter någon tid över till produktionen där han hade olika befattningar. De sista åren hade han ansvaret för de yttre miljöfrågorna.

Arne gav en historisk genomgång över många av de turer som varit alltifrån Alfred Nobels förvärv av AB Bofors fram till dagens dato. Han betonade särskilt Alfred Nobels betydelse för Bofors och hans intresse för den civila tillverkningen. Något som bl.a. ledde till anställningen av Ragnar Sohlman som kom att spela en stor roll för Bofors och Nobelkrut.

Den första kemitillverkningen startade 1904 av Nitroglycerin 1904. Några år senare byggdes fabriker för tillverkning av Trotyl, Nitrocellulosa och Eter. Även om dessa produkter var sprängämne eller råvaror som användes till sprängämne var det en viktig del i kemisatsningen på Björkborn.

Vid första världskrigets slut blev det en allmän nedgång av beläggningen vilket ledde till stora ansträngningar för att starta tillverkning av rent civila kemikalier t.ex. absorptionsmedel för giftgaser, celluloid, råfilm, torrsprit, polityr skokräm m.m. Tankar fördes också fram på senapsgastillverkning. Man startade också tillverkning av Kloramin, i liten skala. Kloramin var ett nytt saneringsmedel för bl.a. senapsgas (1933).

1935 presenterade Sverre Sohlman för styrelsen ett PM där han pekade på behovet av mer

tillverkning av civila produkter som komplement till sprängämnestillverkningen.

Den första fabriken för en civil produkt startade 1939 och var tillverkning av Kloramin.

Under andra världskriget statades tillverkning av en lång rad civila produkter t.ex. Sackarin, Acetylsalicylsyra, Anilin Prokain/Bensokain.

Två personer kom att dominera utvecklingen inom den civila delen av Nobelkrut från mitten av 40-talet och framåt. Den ena var Dr Bo af Ekenstam, som koncentrerade sin forskning kring läkemedel. Den forskningen resulterade i två mycket framgångsrika lokalbedövningsmedel m.m.

Den andra var Dr Erik Bengtsson som koncentrerade sin forskning kring oxidation med hjälp av Salpetersyra. Resultatet blev flera fabriker där produkter tillverkas.

Både Ekenstam och Bengtsson var entreprenörer. Under hela 1950-talet bedrevs både forskning och tillverkning av läkemedel. Även kliniska försök bedrevs i egen regi delvis med personal på laboratoriet som försökspersoner!

En av många produkter som lanserades var tandkrämen som på

kort tid erövrade en betydande marknadsandel. Men på grund av att en avskedad medarbetare gick till massmedia och påstod att plastkulorna som ingick i tandkrämen var cancerogena, vilket de inte var, så försvann allmänhetens intresse för produkten och tillverkningen lades ner.

– Med tanke på de kostnader som forskning, framtagning och lanseringen av läkemedlen innebar ledde detta till en uppgörelse med läkemedelsföretaget Astra.

– Det har således varit många turer under årens lopp i Nobelkrut och Björkborn. Som ett resultat av den ökande industriella globaliseringen heter företaget numera Cambrex och är ett Amerikanskt bolag, berättade Arne Arvidsson som för sitt intressanta föredrag avtackades med livliga applåder.

Per Leksell avtackar Arne Arvidsson.

Rapport från KPR, Kommunala pensionärsrådet

Kommunala pensionärsrådet har haft sitt första sammanträde för hösten och följande information gavs:

Socialchefen Jukka Tekonen och områdeschefen Lisa Kihl redogjorde för den verksamhetsuppföljning, som lämnats till socialnämnden i augusti 2006. I denna konstateras, att socialförvaltningen följer de politiskt fattade besluten och har ett överskott på 2 miljoner kronor. Statliga medel för kompetensutveckling av personal har gett förvaltningen goda möjligheter att vidareutbilda personal i bl. a. bemötande av demenssjuka, i nutrition och kostlära. Det har också givits möjligheter att vidareutbilda vårdbiträden till undersköterskor och till att förstärka demensteamet så att detta ska kunna hitta dolda demenssjuka och anhöriga.

Lisa Kihl har fått uppdraget att utreda Äldreomsorgen i framtiden och denna utredning ska presenteras för socialnämnden i mars 2007.

En ansökan om projektmedel för vidareutveckling av stöd och avlastning till anhöriga som vårdar make/maka har utarbetats och projektet är uppdelat i tre huvudområden:

- uppsökande verksamhet där invånare, som är över 70 år och samboende söks upp via kommunregistret med start i januari 2007.
- bildande av sk fokusgrupper för att kunna möta de behov och önskemål som anhöriga har
- öppen dagverksamhet för äldre som vårdas av anhöriga utan biståndsbedömning. I denna verksamhet ska det finnas möjlighet till sociala aktiviteter av olika slag men också till enskilda samtal, rådgivning och information.

En mottagningstelefon, 62250, är alltid bemannad dagtid vardagar 08.00 - 16.00 och dit kan man ringa för att få information och hjälp med olika kontakter.

Ett vårdplaneringsteam med uppdrag att göra vårdplanering med personer som vårdas inom den slutna vården kommer att inrättas senast första kvartalet 2007 för att effektivisera och förbättra planeringen.

En Anhörigdag med rubriken **Att åldras - frisk eller sjuk** anordnas den 5 oktober 2006 i Karlskoga Folkets Hus Källaren. Programmet innehåller bl. a. föreläsning av läkaren Ingrid Under-

skog och ett lättsamt kåseri av skådespelaren Stig Torstensson med rubriken En salig blandning.

Vill du som anhörigvårdare ha hjälp i hemmet på Anhörigdagen ska du kontakta Kontakten tel. 617 44 kl 08.00 - 12.00. Det är fri entré till Anhörigdagen.

Vi som sitter i Kommunala pensionärsrådet, som sammanträder fyra gånger/år, har en viktig uppgift att vara en förmedlande länk mellan pensionärsorganisationerna och socialnämnden som ansvarar för äldreomsorgen i kommunen. Det är därför viktigt att du som har synpunkter hör av dig till oss och vilka vi är framgår av Lathunden. Vi har samma mandatperiod som t. ex. politiker har i nämnder och styrelser, alltså fyra år, och denna tid går vid årsskiftet ut för oss. Det är ett intressant och lärorikt uppdrag och du som är intresserad av att tillträda som ledamot efter 1 januari kan kontakta SPF:s valberedning.

Ulla Averås, ledamot i KPR

*När du mist någon
som står dig nära*

Med personligt engagemang, präglat av omtanke och valfrihet, hjälper vi dig med allt som rör en stilfull och värdig begravning.

Värmlandsvägen 2, Karlskoga

Tel. 0586-534 10

Välkommen!

Vi gör gärna hembesök • Jour dygnet runt

FONUS

www.fonus.se • 020-87 00 87

Siljanringen – en rest från gammalt meteoritnedslag

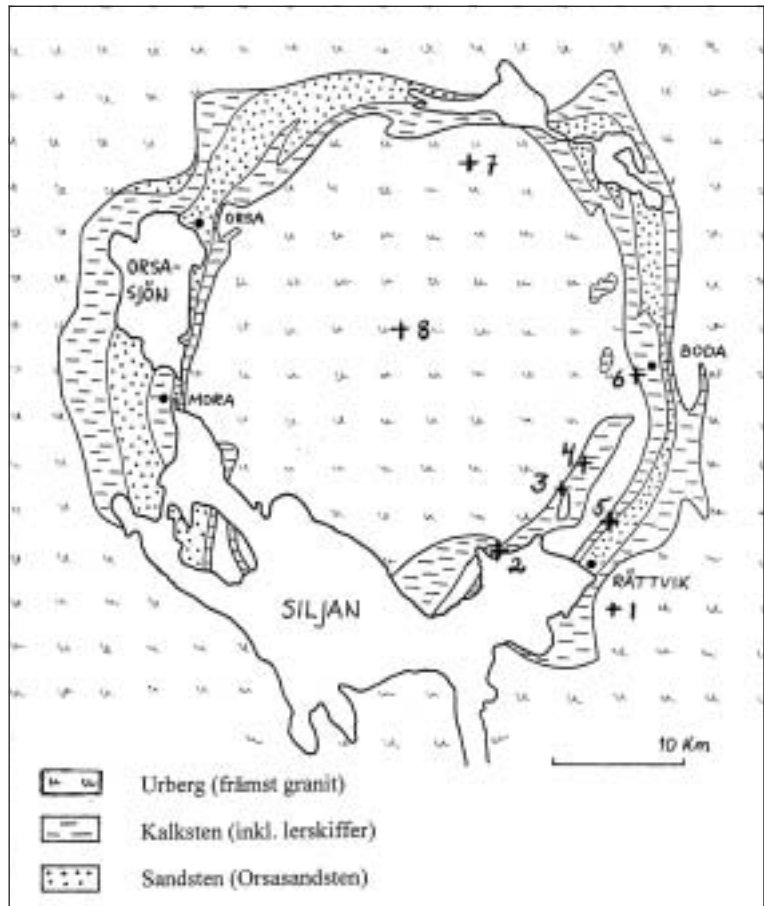
När jag och Birgitta besökte Dalhalla och en av sommarens konserter passade vi också på att åka runt den s.k. Siljansringen för att få uppleva naturen i och längs denna ring. Siljansringen anses utgöra en rest från ett meteoritnedslag som inträffade för 360 miljoner år sedan.

Det finns åtminstone 7 platser i Sverige som anses ha träffats av så stora meteoriter att deras påverkan på berggrund och landskap fortfarande kan spåras trots att de inträffat för många, många miljoner år sedan. Sjön Mien i Småland och Dellsjöarna i Hälsingland är två sådana mycket sevärda platser men den största och mest intressanta nedslagsplatsen är Siljansringen i Dalarna. Det finns flera bevis för att Siljansringen uppkommit genom ett meteoritnedslag:

- Själva ringen med dess form och struktur
- Slagkäglor och sprickbildningar i berggrunden i centrum av ringen.
- Mineral och mineralförändringar som endast kan uppkomma vid mycket höga tryck.

Meteoritnedslaget inträffade för ca 360 miljoner år sedan. Meteoriten anses ha haft en diameter av ca 3 km och en hastighet av 100 000 km/tim. Den energi som frigjordes vid nedslaget bedöms ha motsvarat minst 1000 vätebomber. En krater med en diameter av ca 50 km och ett djup av ca 5 km bildades inom loppet av några sekunder, temperaturen steg till över 5000°C i nedslagsplatsen och en hög vall av sammanpressad kalksten, sandsten och granit bildades längs kraterkanten. Inom loppet av någon minut "återfjädrade" botten och bildade en stor högplatå i mitten.

Under åren fram till idag har mer än 1 km av ytan eroderats bort. Vad vi idag kan se av detta meteoritnedslag är den s.k. Siljansringen med kvarvarande sammanpressade sedimentära bergarter, sprickbildningarna i berggrunden och en del märk-

Berggrunden i Siljansringen samt beskrivna platser (1-8).

liga mineral. Siljansringen har bildats längs insidan på den ursprungliga kratervallen där berggrunden varit mera lätteroderad än i övrigt och utgörs idag av en cirkulär dalgång med bl.a. sjöarna Siljan, Orsasjön, Skattungen och Oresjön.

Utsikt från Vidablick.

Dalhalla i kalkbrottet vid Unskarsheden.

Vår 2 dagars rundresa startade i Rättvik med ett besök på utsiktsberget Vidablick (1) sydost om Rättvik. Där uppifrån har man en underbar utsikt ut över landskapet. Siljansringen med bakomliggande randberg och högplatån i centrum av ringen framgår här mycket tydligt.

I en järnvägsskärning vid Sjurberg (2) strax väster om Rättvik kan man få en mycket illustrativ bild av Siljansringens olika bergarter, lagerstrukturen samt meteoritnedslaget påverkan på denna.

Det finns ganska många kalkbrott (flertalet nedlagda) norr om Rättvik. Störst och mest känt är kalkbrottet vid Unskarsheden (4). I detta kalkbrott har den fantastiska musikaren Dalhalla byggts upp. Det var Margareta Dellefors, tidigare operasångerska och radioproducent, som 1991 tog initiativet till att här uppföra en utomhusscen för olika musikevenemang. Med dess enastående akustik, inga störande ekon och med en tystnad i omgivningen som är i det närmaste total är Dalhalla en perfekt plats att utöva och lyssna på musik i.

Även kalkstensbrottet vid Amtjärn (3) är värt ett besök. Här finns nämligen rikligt med fossil, dvs rester (kalkskalor) av de djur som levde i det tropiska hav som täckte stora delar av Sverige för drygt 400 miljoner år sedan. Triboliter, graptoliter, m.fl. fossil finns i stor mängd.

Sydväst om Boda kyrka finns kanske den mest sevärda platsen i Siljansringen nämligen Styggforsen (6), sevärd både med tanke på meteoritnedslaget och den säregna naturen. Vid Styggforsen finns Siljansringens alla bergarter representerade dvs

kalksten, sandsten, lerskiffer och granit. De lodrätt stående lagren med delvis omkastade lagerföljder vittnar om de kraftiga jordskorpsrörelser som här skett i samband med meteoritnedslaget. Graniten närmast sandstenen är krossad och ihopläkt till s.k. breccia. Den massiva graniten är kraftigt uppsprucken. "Fogdeklippan" intill forsen består av sådan granit.

I Gravberg (7) finns ett av världens djupaste borrhål. Det var här som man 1986-87 genomförde en borrhning till 6600 meters djup för att testa den s.k. djupgasteorin.

Någon nämnvärd gas eller olja hitade man dock inte.

Tidigare, redan under 1800-talet, har borrhningar gjorts i den sedimentära berggrunden. Olja finns i anslutning till lerskiffern men inte på något ställe har man stött på olja i en mängd som varit intressant för kommersiell utvinning. En rest från denna borrhningsepok är springkällan (5) nordost om Rättvik.

De lodrätt stående sedimentlagren vid Styggforsen.

Slagkägglor har observerats på flera platser inne i ringen bl.a. vid Hättjärn (8) som vi också besökte. Utgående från slagkägglornas orientering har man kommit fram till att meteoritens explosionscentrum bör ha legat ca 5 km ovanför nuvarande berggrundsytta.

Våra 2 dagar i Dalarna med bilturen runt Siljansringen och konserten i Dalhalla var en intressant och njutbar upplevelse. Det vackra vädret och den intensiva försommargrönskan förstärkte det positiva intrycket.

Text och foto: Allan Hede

Gift? Skild? Sambo?

- Skapa trygghet för hela familjen!

Vi hjälper dig med rådgivning och upprättar handlingar inom bl. a.

- gåvobrev
- samboavtal
- deklarationer
- bodelningar
- testamenter
- äktenskapsförord

Välkommen till Värmlandsvägen 2 i Karlskoga!
Tel. 0586-545 72, 534 40

Familjensjurist

www.familjensjurist.se • 020-97 00 97

LÅS NYCKLAR LARM

Bergsmansgatan 19
Box 257, 691 25 Karlskoga

Telefon 0586-303 20

Telefax 0586-530 67

Nu även öppet lördagar 10-13

Är jag ansvarig för dolda fel i tio år?

När du säljer ditt hus är du ansvarig för s k dolda fel – i tio år! Men var lugn. Med vår förmånliga Ansvarsförsäkring kan du försäkra dig mot t ex fukt- och mögelskador som kan dyka upp i huset i efterhand. Dessutom får du lättare att sälja huset om du tecknat vår försäkring. Den kompletteras nämligen av en överlåtelsebesiktning av huset. Och då presenterar vi huset som **BESIKTIGAD** i annonsen och gör det mer attraktivt för köparna. Det ökar möjligheterna till ett snabbare avslut och ett bättre pris.

Läs mer på www.fastighetsbyra.nu

Fastighetsbyrå

FöreningsSparbanken
Fastighetsbyrå

Värmlandsvägen 6, 691 32 Karlskoga

Tefefon 0586-333 02, 333 07

Telefax 0586-565 80

Kanelbullen är de goda tankarnas bakgrund

Sammanställt av Bertil Edling

”Alt gräs nu wisnar bårt och gröna Löfwen falla
Alt är snart rutnat bort, all fågning är sin koos
och Sommaren är all, man känner luften swalna”
De stroferna kan passa bra som upptakt till vinterkvartalets första månad, den månad som vi kallar oktober och bondepraktikan Slaktmånad. I det gamla bondesamhället innebar oktober ett slut på betet och eftersom endast ett begränsat antal djur kunde födas under vintermånaderna slaktades många. Julgrisen fick dock vänta på sitt öde till december Stroferna är tagna från en sonettsamling som utkom 1680, ”Venerid”. Författaren är historikerna oense om. Däremot vet vi att han uppträdde under pseudonymen ”Skogekär Bergbo”

Almanackan har för många generationer varit en kär bok med sina uppgifter om kyrkliga helgdagar, namnlängder och en del statistik och astronomiska uppgifter. Den har varit sig ganska så lik genom århundradena även om namnsdagarna ibland omarbetats. Fram till 1970-talet bestämde Kungliga vetenskapsakademien hur den skulle se ut. Numera är det som bekant de enskilda förlagen som själva utformar kalender. Det har bl.a. fått till följd att till de traditionella högtidsdagarna har vi fått in nya dagar med olika teman. Inte minst oktober månad är ett betydande exempel. En modern almanacka för oktober kan exempelvis se ut så här och skall man följa den finns det mycket att uppmärksamma (De gamla kyrkliga dagarna är med fet stil):

- 1:e **Den helige Mikels dag**, Världsdagen för äldre (FN)
- 2:e Världsdagen för boende och bebyggelsefrågor (FN), Internationella barndagen
- 4:e Kanelbullens dag, Djurens dag
- 5:e Internationella lärardagen (FN)

- 7:e Internationella barndagen (FN)
- 8:e **Tacksägelsedagen**
- 9:e Världspostunionens dag (FN)
- 10:e Världsdagen för mental hälsa (FN)
- 11:e Världsdagen för begränsning av naturkatastrofer (FN)
- 15:e **18:e söndagen efter Trefaldighet**, Vita köpens dag (Synskadades riksförbund)
- 17:e Världsdagen för utrotning av fattigdom (FN)
- 19:e Måltidens dag
- 22:e **19:e söndagen efter Trefaldighet**, Internationella stamningsdagen
- 24:e FN-dagen, världsdagen om utvecklingsfrågor (FN)
- 27:e Internationella skolbiblioteksdagen, internationella Nalledagen
- 29:e **20:e söndagen efter Trefaldighet**
- 31:e Halloween

Etnologerna –folklivsforskarna– menar att alla dessa nya temadagar kan betraktas som ett symptom på dagens postmoderna och fragmentariska samhälle. Det är inte längre så populärt att samlas kring de stora berättelserna och de religiösa symbolerna. Istället lyfter olika grupperingar och lobbyister fram sina särintressen som ofta är smala men upplevs som mer internationellt gångbara än många av våra traditionella kalenderhögtider. Detta behöver dock inte innebära att de senare löper risk att bli utkonkurrerade. De kyrkliga dagarna kommer säkerligen att bestå. Dessutom har de den egenskapen att de är ”röda” dvs helgdagar! Många av de nya temadagarna står FN bakom. Andra kan förefalla märkliga, men som pensionär kan vi ju glädja oss åt att denna månad inleds med **Världsdagen för oss äldre och Kanelbullens dag!**

**Välkommen
till oss!**

**Öppet alla dagar
till kl. 21.00**

KARLSKOGA & DEGERFORS

Om vår medborgerlig rätt och skyldighet och om den svåra konsten att åldras med behag

I mitt augustikåseri ”gnölade” jag över fotbollen som dominerade vår tillvaro i flera månader. Knappt hade det lagt sig förrän det var dags för nästa plåga – VALET!

Det är naturligtvis helt fel att säga ”plåga”, för det som för oss, som lever i ett demokratiskt land, är en självklarhet, finns inte i sinnevärlden i många länder på vår jord.

Första gången jag blev medveten om det här med ”val” var jag kanske i 5-årsåldern. Far och mor var uppklädda till tänderna och åkte iväg någonstans. Berta, vårt alltiallo, som skött om vår pappas små syskon och sedan ärvt av oss, sa att Far och Mor skulle rösta.

När de kom hem frågade naturligtvis den här vetgiriga ungen vad ”rösta” betydde! Vår pappa, som alltid var väldigt mån om att förklara och besvara varje spörsmål vi ungar kunde tänkas ställa, gav mig naturligtvis en uttömmande förklaring. Vad han sa den gången har jag glömt, men av diskussioner längre fram i tiden har två begrepp fastnat: medborgerlig rätt och skyldighet.

Nu, c:a 70 år senare minns jag det här som igår, och kanske skulle man önska att känslan av ”skyldighet” kunde drabba alla dem, som säger att – nej jag tänker inte rösta. Nåväl, när det här skrivs är jag ovetande om utgången av valet år 2006. Må bästa lag vinna!

Nu, till något helt annat. Varje dag bjuder en eller flera TV-kanaler på någon form av s.k. makeover”. Det är hus som rivs, byggs upp och inreds (ofta ganska smaklöst) av ett team ”experter”. Vi kan också få se hur någon liten (eller ofta

ganska frodig) musgrå kvinna förvandlas till rena bombnedslaget med hjälp av plastikkirurg, tandläkare, tränings- och bantningsexperter. Efter genomgången ”förvandling” återbördas hon (det är av outgrundlig anledning bara kvinnor, som behöver göras om) till sin eventuella familj – och sedan kanske de lever lyckliga(re) till tidens ände!

Jag har lite svårt att förstå denna önskan hos många kvinnor att hela tiden förbättra? Sitt utseende – och då talar jag inte om människor, som verkligen har behov av att åtgärda svåra defekter. Men att rusa iväg och spruta ”Botox” i ansiktet så snart man upptäcker en ny liten rynka – nej tack, hellre då försöka ”åldras med behag” vad nu behag i sammanhanget är för något.

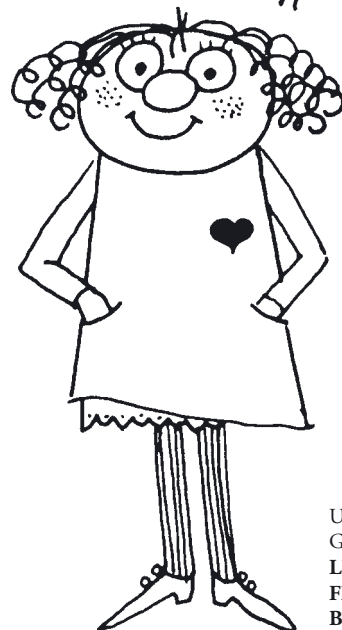
Uttrycket lär komma från Leopold, Predikaren, som sa: ”Förstå den svåra konst att åldras med behag”.

Nåväl, vi får väl försöka behaga vår omvärld så länge vi orkar – huvudsaken är att vi får ha kvar glädjen och hälsan. Själv skall jag njuta av min favoritårstid – hösten!

Må så gott.

Ulla C

Åren går,
men som väl är
är det bara barnen
som blir äldre.

Ur
Gunilla Dahlgrens
LILLA
FRUNTIMMERS
BOKEN

Kärlek

Paris, prins av Troja, har det berättats mig,
fick Helena
jordens vackraste kvinna
vad man nu därmed kan mena
och det ledde till ett fruktansvärt krig
på vilket ingen utom Homerus
hade något att vinna.
Men saker och ting är ju inte alltid
vad de ges ut för att vara.
Afrodite lurades, det är tydligt,
och det borde hon verkligen ha tvingats förklara.
Hon förteg att varje man
som av kärlekstankar ädla och rena
förmåtts att innerligt brinna
alltid får just detta: jordens vackraste kvinna.
Vilket förstås rätt snart går över
men må vi ändå ödmjukt besinna
mysteriet inbyggt i själva konstruktionen
av hjärnans vindlingar, världshavens brus och
trollstaven överraskad av den fuktiga pionen.

Alf Rosén

En "fjortonrading" när oktober siktas
När höstdagjämning överlämnat makten
till mörkrets furste utan något val
vi har fått löften att en stor final
vid brittsommar skall skrivas in i pakten.

Vår insats uti ljus och värmejakten
inskränker sig till mera allmänt tal
en lust att bara vara mer verbal
och delta när de andra stampar takten.

När mörkret sedan mera ymnigt faller
vi börjar längta efter snökristaller
att täcka marken som synes alltför svart.

Men vi är ljusets barn och vill så vara
och längtar efter att på nytt få fara
till tid då våren gör en ny rivstart.

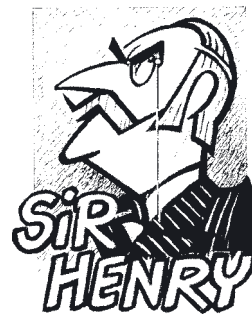
K.G.

Ett lyftfärdigt spaningsplan väntade på piloten. När han kom dunkade han näven i flygkroppen för att kolla att plåtarna satt fast. Den unge mannen som skulle få följa med frågade nervöst navigatören:
– Varför gör han så?
– Han har glömt sina glasögon igen. Han letar efter dörren.

En bil hade kolliderat
med en hästskjuts.
Varpå polisen beslöt
att ge den svårt skada-
de hästen ett nåda-
skott.

– Ni, sa han till kus-
ken, är ni också ska-
dad?

Kusken darrade i hela kroppen och stönade:
– Nej, nej, jag har aldrig mått bättre i hela
mitt liv!

Hört i en familj där de är vegetarianer:
– Kom in och ät nu barn innan maten vissnar.

•
– Maggan, var var du på din semester?
– Teneriffa.
– Teneriffa, var ligger det någonstans?
– Ingen aning, jag flög.

•
Jag undrar hur mycket jag kan få låna på min fiol,
sa Nisse på pantbanken.
– Hundra kronor, fick han till svar.
– Det var inte mycket – grannarna har erbjudit
mig 1000 kronor.

*En av fördelarna med
att ha sin framtid
bakom sig är att man
kan säga vad man tänker
utan att behöva tänka
på vad man säger.*

Gunnar Björk

SPF:s resekommitté inbjuder till

Adventsresa

3 december. Pris 470:-

Adventsgudsstjänst i Grythyttans kyrka.
Julmarknad i Grythyttan. Julbord på Hällefors Herrgård.
Inkl. bussresa f.m. kaffe. Stort julbord inkl. lättöl eller läsk.

Flera resor planeras för våren 2007

Är Du intresserad hör av Dig till resekommittén eller till expeditionen.

Den som har gjort en resa har alltid något att berätta.

Välkomna att resa med oss i Resekommittén:

Sickan Andersson tel. 140 03 • Ingmar Carlsson tel. 390 08 • SPF:s expedition tel. 302 40.
OBS! Till er som betalar till SPF:s expedition: Medtag jämna pengar.

Viktigt!

Låna & Läs
Bokbiblioteket

låna 60 av våra bästa
böcker för 369:-
Kom in så berättar vi mer!

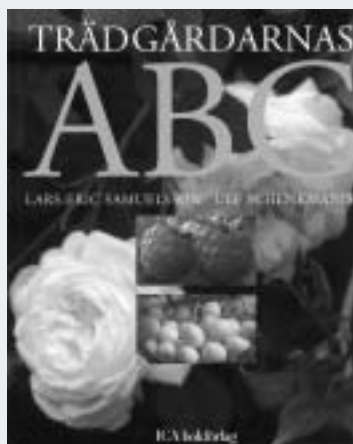

Låna 30 nya
på CD.
Kom in så berättar vi mer!

Hämta tidningen
"Läsvärld"

Bokia

Nyhet!

Trädgårdarnas ABC

Specialpris 129:-

Elvis - Familjen 249:-
Presleys egen berättelse

Spongs

B O K H A N D E L

Bergsmansgatan 4, Karlskoga
Tfn 374 00 • Fax 398 32